

2015 metų lapkritį atsidūriau Paryžiuje pasiklausyti Jungtinių Tautų konferencijos, skirtos kritinei klimato padėčiai. Sakau „atsidūriau“ ne todėl, kad pats nebūčiau siekęs ten pakliūti: anaipol, jau seniai buvau įnikęs į mintis ir tekstus apie aplinkos problemas. Bet jeigu nebūtų artėjusi konferencija klimato kaitos klausimais, tikėtina, kad norėdamas išvykti būčiau sugalvojęs kokį kitą pasiteisinimą, kilo ginkluotas konfliktas, humanitarinė krizė, kitokių ir didesnių už manusius rūpesčių, į kuriuos leisiuosi įtraukiamas. Galbūt štai kodėl kai ką iš mūsų yra apsėdusios įkyrios mintys apie gresiančias nelaimes, polinkis į tragedijas, kurių klaidingai laikome kilniu ir kuris, manau, taps šios istorijos pamatu: kiekviename per daug sudėtingo gyvenimo žingsnyje mes jaučiame poreikį rasti dar kažką sudėtingesnio, opesnio ir grėsmingesnio, kuo atmieštume savąjį skausmą. Ir galbūt kilnumas su visais šiais dalykais išties nesusijęs.

Tas laikotarpis buvo keistas. Su žmona ne kartą bandėme susilaukti vaikelio, stengėmės maždaug trejus metus išmėgindami vis labiau žeminančias medicinines procedūras. Tačiau didesnio tikslumo dėlei turėčiau pasakyti, kad procedūras daugiausia išmėgino ji, mat nuo tam tikros akimirkos aš dažniausiai atlikdavau susikrėtusio žiūrovo vaidmenį. Nors mudu buvome akiai pasiry-

žę ir išleidome nemenką sumą pinigų, planas neišdegę. Nepadėjo nei gonadotropino injekcijos, nei *in vitro* procedūros, nei trys viltį atimančios kelionės į užsienį, apie kurias niekam neprasitarėme. Dievo žinia, slypinti už pasikartojančių nesėkmių, buvo aiški: jums tai nelemta. Kadangi nenorėjau šito pripažinti, Lorenca nusprendė ir už mane. Vieną naktį, jau nudžiūvus ašaroms, o galbūt ji išvis neverkė (šio dalyko niekada nesužinosiu), man pareiškė, kad daugiau neketina. Lorencai ištarus tą nebaigtą sakinį – daugiau neketinu, atsigulęs ant šono nugara į ją pasidaviau kylančiam pykčiui, nes ji priėmė sprendimą, kuris man pasirodė neteisingas ir vienašališkas.

Tomis dienomis asmeninė maža nelaimė man labiau rūpėjo negu planetą užgriuvusi katastrofa, atmosferoje besikaupiančios šiltnamio efektą sukeliančios dujos, tirpstantys ledynai ir kylantis vandenynų lygis. Veikiau norėdamas išsinešdinti, o ne dėl kurios kitos priežasties, paprašiau, kad dienraštis *Corriere della Sera* mane akredituotų į Paryžiuje vykiančią klimato kaitos konferenciją, nors prašymų priėmimo laikas jau buvo pasibaigęs. Iš tikrųjų man teko jų maldauti, tarsi to renginio nebūčiau galėjęs praleisti. Jie man turėjo nupirkti lėktuvo bilietus ir sumokėti už straipsnius, kuriuos būčiau parašęs. O aš kaip nors jau būčiau pernakvojęs pas vieną draugą.

Džulijus nuomojosi tamsų dviejų kambarių butą keturioliktoje apygardoje, *rue de la Gaîté*. Džiaugsmo gatvė, nusistebėjau įeidamas. Tau nelabai tinka.

Tai jau taip. Tavim dėtas, nepuoselėčiau didelių vilčių.

Prieš daugybę metų mudu nuomojomės butą Turine, Džulijus buvo atvykęs studijuoti iš kitur, o aš – privilegijuotasis, trokštantis pirmą kartą pamėginti gyventi kitur, nors iki tėvų namų buvo pusvalandis autobusu. Priešingai nei aš, baigęs universitetą Džulijus fizikos nemetė. Dirbo begalėje vietų, visuomet Europoje, mat jautė nenugalimą politinį priešišumą Jungtinėms Amerikos Valstijoms. Per tą laiką susituokė ir išsiskyrė, jam gimė sūnus, o paskui, gavęs mokslininko stipendiją Politechnikos mokykloje, kur tyrinėjo finansuose naudojamus chaoso modelius, įsikūrė Prancūzijoje.

Per vakarienę nepasidengę stalo suvalgėme po milžinišką makaronų porciją ir aš jam išklėjau priežastį, oficialią priežastį, ko atvykau į Paryžių. Džulijus surado lentynoje knygą. Ar esi skaitęs?

Perleisdamas nykščiu per puslapius atsakiau, kad ne. „Žlugimas“, sukuždėjau, man regis, tobula.

Joje atskleistas įdomus požiūris į išnykimą. Turėk.

Žodis „išnykimas“ kirbėjo mano galvoje nelyginant ženklas, likimo siųstas man pačiam. Kol nurinkau lėkštes, Džulijus greitai papasakojo naujienas apie Adrianą, kuriam jau buvo suėję ketveri. Nuo angliavandenių mane šiek tiek suėmė snaudulys, bet jau buvome baigę vyną, todėl išėjome iš namų dar išgerti.

Paryžius buvo militarizuotas, niūrus. Prieš keletą dienų smogikų grupė, įsiveržusi į vieną koncertų salę per grupės *Eagles of Death Metal* pasirodymą, keletą minučių šaudė į tirštą minią. Kiti teroristai smogė į kelias užkandines, o du susisprogdino šalia Prancūzijos nacionalinio stadiono. Tą vakarą mudviejų su Lorenca namuose vakarieniavo draugų pora ir apie tai, kas įvyko, mums pranešė telefonu jos motina. Lorenca neatsiliepė nei pirmą, nei antrą kartą, bet nesiliaujantys skambučiai sukėlė įtarimų ir ji galiausiai pasidavė.

Jos motina pasakė įsijunkite televizorių, tik tiek, o tuo metu į visų mūsų mobiliuosius ėmė plūsti žinutės. Ilgiau nei valandą tylėdami klausėmės tiesiogiai transliuojamų naujausių žinių, vėliau draugai išėjo, nes jiems neva staiga prireikė pasirūpinti sūnumi namie. Lorenca ir aš dar ilgai neišjungėme televizoriaus, ekrano apačioje be perstojo bėgo raudona juosta su naujienomis, bet žinios jau kartojosi. Lėkštės su atšalusiu maistu stovėjo ant stalo, o mudu apėmęs išgąstis sumišo su kažkuo kitu: su siaubu, su gedulo jausmu, užplūdusiu mus abu, nors ir nebuvome patyrę netekties, ir tvyrančiu bute jau daugybę dienų, tiksliai nuo tos nakties, kai Lorenca man pareiškė daugiau neketinu, o aš nusigrėžiau į kitą pusę.

Su Džulijumi kurį laikąėjome palei masažų centrus tamsintais stiklais, sekso reikmenų parduotuves ir azijietiškos virtuvės užėigas. Vėliau įsitaisę atsitiktinėje užėigoje, kurios kėdės buvo atsuktos į gatvės pusę, užsisakėme du alaus. Jis vėl ėmė kalbėti apie perskaitytas knygas, kuriose rašoma apie internetinio sekimo programas, Arabų pavasarį ir naująjį populizmą. Džulijus perskaitydavo galybę knygų. Jis žvelgė į tikrovę daug sudėtingesniu ir angažuotesniu žvilgsniu nei aš, šitoks buvo nuo tada, kai susipažinome. Studijuodamas universitete dvejus metus iš eilės koordinavo studentų, susiburiančių pusrūsyje įrengtoje B1 auditorijoje, veiklą, ten kabėjo plakatai *No Nukes** ir Orianos Falači nuotrauka, po kuria buvo parašytas iškraipytas jos vardas ORINA**, o aš nusileisdavau į B1 auditoriją tik per pietų pertrauką ir vien tam, kad pabūčiau su Džulijumi, tarsi būtų užtekę laikytis šalia jo, kad tapčiau šiek tiek sąmoningesnis ir šiek tiek dorovingesnis.

* „Branduoliniams ginklams ne“ (angl.).

** Šlapimas (it.).

Klausiausi jo kalbų gurkšnodamas alų Džiaugsmo gatvėje. Leidau, kad manąją sielą apvalytų tobulas jo protas, automobilių keliamas triukšmas ir žmonių, nelyg Brauno dalelių, judėjimas. Per mudviejų pokalbį trumpam stojus tylai abiejų žvilgsniai nuklysdavo kažkur kitur ir man atrodydavo, kad tomis akimirkomis matome priešais mus vis pasikartojančią tokią pat sceną: juoda šmėkla išnyra iš minios, pakelia rankas į dangų, o paskui ima papliūpomis šaudyti iš automato į užeigą. Giliai širdyje jausdamas, kad esu sterilus ir kad iš manęs pavogta ateitis, iš dalies vyliausi, jog iš tiesų taip ir įvyktų. Tokios fantazijos buvo kvailos ir nepateisinamos, persmelktos savigailos, bet aš nedraudžiau sau išsigalvoti, tik Džulijui šito nepasakiau. Su juo niekada nebuvo kalbėjęsi apie vaikus. Mudu visada buvome tokie draugai, kurie šnekasi apie išorinį pasaulį visiškai vengdami atvirų kalbų apie save, ir galbūt kaip tik todėl mūsų draugystė tęsėsi taip ilgai.

Kitą rytą įsėdau į Paryžiaus priemiestinį RER traukinį, kursuojantį B linija, paskui į autobusą, nes turėjau nusigauti į Le Buržė, kur vyko dvidešimt pirmoji Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencija. Patikra prie įėjimo buvo varginanti, užtai patekęs vidun galėjai eiti kur panorėjęs. Į paviljonus, mažas ir vidutinio dydžio auditorijas, plenarines ir paralelines sesijas, pažymėtas skirtingomis spalvomis. Viena pagalbininkė man parodė spaudos centrą ir man skirtą darbo vietą, kur galėjau prisijungti prie laidinio interneto ir kur buvo viskas, ko reikia. Puikavausi, kad esu patyręs, bet toks nebuvo.

Keletą dienų pasiklausius iš programos šiek tiek atsitiktinai pasirinktų įvairiausių diskusijų teko pripažinti, kad nelabai turiu ką

papasakoti. Asamblėjose buvo diskutuojama apie konkrečias susitarimo dalis ir skirsnius, net apie pavienius terminus, kurie galiausiai bus pavartoti, pranešimai buvo per daug sausi arba pernelyg nekonkretūs. Aplinkos tema nuobodi. Rami, neįtempta ir be jokių tragedijų, neskaitant galimų. Kita vertus, ji susijusi su begale gerų ketinimų. Štai kur slypi kritinės klimato padėties problema: tai žiauri nuobodybė. Stebint, kaip rengiamas tarptautinis susitarimas, netgi migdė. Turėjau papasakoti apie kiekvieną milimetrinį pasistūmėjimą į priekį pristatęs jį kaip kokią revoliuciją, bet kam tai galėjo rūpėti? Kam, jeigu aš pirmas užsūnšdavau nedidelėse prieblandoje skandinčiose salėse, apsunkęs nuo sumuštinių, kuriuos be perstojo šlamščiau, ir liūliuojamas monotoniškų pranešimų, skaitomų senegaliečių, kubiečių ir su tradicinėmis tunikomis prisistačiusių tibeticiečių delegatų?

Prėjus penkioms dienoms nebuvo parašęs nė vieno straipsnio. Iš laikraščio ėmė klausinėti, ką ketinu daryti. Mąstau, patikinu, jau beveik.

Per vakarienę išdėsčiau viską Džulijui. Įdomiausias dalykas, kurį pamačiau, tai instaliacija, mažas Eifelio bokštas, pastatytas iš viena ant kitos sukrautų kėdžių. Bet man atrodo, kad straipsniui šito neužtenka.

Kokio mažumo?

Štai tokio aukščio.

Ne, tada neužtenka.

Iškepiau abiem po kepsnį, kuriuos supakuotus vakuume nupirkau ekologiškų produktų parduotuvėje. Šitaip norėjau atsidėkoti. Kepant prirūko labai daug dūmų, tačiau įeidamas į butą Džulijus nepasakė nieko.

Taip, klimato tema tikrai užknisa, pripažino.

Pamaniau, kad mudviejų pokalbis tuo ir baigsis. Bet akimirką pagalvojęs Džulijus tarė: Galėtum susitikti su Noveliu. Galbūt jis tau papasakos kitokių dalykų.

O kas jis toks?

Fizikas, kaip ir mudu.

Kiek jam metų?

Mažiau nei penkiasdešimt. Romoje vedė metodų pratybas. Per jas būdavo malonus, o per egzaminą žodžiu – niekšas. Anuomet buvo įnirtingas kapitalizmo priešininkas.

Kaip tu?

Džulijus nusišypsojo: Baisesnis. Paryžiuje ir vėl jį sutikau. Dabar gilinasi į klimato modelius, į kažką, kas susiję su debesimis. Jeigu nori, galiu judu suvesti.

Tikriausiai patraukiau pečiais apsimesdamas, kad mąstau, bet jau buvau nusitvėręs tos galimybės. Būčiau padaręs viską, kad tik nereikėtų dar vieną dieną bastytis po aidinčius Le Boržė paviljonus, galvoje sukantis šabloniškiems posakiams apie planetos problemas.

Nesitikėjau, kad Novelis dar tą patį vakarą pakvies mane į alinę Monžo gatvėje. Sutartą vietą pasiekiau pėsčiomis, nors reikėjo sukarti kone tris kilometrus. Visą kelią buvau įbedęs akis į mobilųjį, nes norėjau rasti kuo daugiau informacijos apie mokslų daktarą Jakopą Novelį. Internete apie jį buvo ne kažin kiek dalykų, tada jis dar nebuvo pakankamai žymus (ir gana liūdnei pagarsėjęs), kad turėtų Vikipedijos puslapį, bet turėjo savo svetainę, nelabai dailią, susikūrė pats, išmokęs naudoti *WordPress* programą. Ten buvo išvardijęs naujausius savo mokslinius straipsnius ir pateikęs infor-

macijos apie savo kompleksinių sistemų kursą. Svetainėje buvo ir nuotraukų galerija, kurioje buvo sudėtos apsiniaukusio dangaus fotografijos, o po jomis nurodyti dujinių darinių tipai: aukštieji sluoksniniai, plunksniniai, kamuoliniai lietaus, šių pavadinimų ruošdamasis meteorologijos egzaminui net neketinau mokytis, mat už tą studijų dalyką skirdavo tik tris kreditus.

Užsisakiau nepalaukęs jūsų, tarė Novelis, regis, visiškai nesijaudamas kaltas. Paskaičiavau, kad sugaišite mažiau laiko.

Atėjau pėsčiomis.

Iš keturioliktos apygardos?

Atrodė, kad negali patikėti, bet daugiau nieko ne pridūrė. Tik nusekė akimis manąjį žvilgsnį, nes aš pažvelgiau į lėkštę, gausiai prikrautą galybės dalykų.

Verta dėmesio, ką? Tam čia ir ateinu. Nors ir nereikėtų valgyti tokio dydžio mėsainių. Kas be ko, siekiant išvengti CO₂ išlakų. Bet visų pirma saugant arterijas. Tačiau šitiems mėsainiams išties neįmanoma atsispirti. Matote?

Iškėlė norėdamas parodyti iš šono. Sluoksniai visai nesulipę. Lapinių salotų, sūrio, mėsos, svogūnų. Ne taip, kaip tuose ištižuosiuose, kuriuos tau dažniausiai patiekia. Užsisakykite vieną.

Ačiū, aš jau pavalgiau.

Jūsų reikalas.

Kol aš neskubėdamas stebėjau Novelį, šis atsikando mėsainio. Atrodė šiek tiek išsekęs, tarsi kai kurie mokslininkai, atsidūrę karjeros viršūnėje. Jaunystėje, kaip ir dauguma fizikos studentų (įskaitant ir mane), jis rengdavosi netvarkingai, o dabar, ko gero, drabužiai jam buvo gana svarbūs.

Ar esate girdėjęs apie Keslerio sindromą, pasiteiravo. Aš papurčiau galvą.

Džulijus man užsiminė, kad norite pasišnekėti apie pasaulio pabaigą. Kita vertus, kaip ir visi šiais laikais. Tačiau reikėtų suprasti, kad mes turime kalbėti ne apie pasaulio pabaigą, o veikiausiai apie žmonijos civilizacijos pabaigą, šie dalykai visiškai skirtingi. Kad ir kaip ten būtų, belaukdamas jūsų prisiminiau Keslerio sindromą.

Prieš paimdamas mobilųjį ir surasdamas nuotrauką nusičiulpė nuo smiliaus majonezą. Ką čia matote?

Gal neatpažintus skraidančius objektus, mestelėjau labiau juokais.

Teisingai, neatpažinti skraidantys objektai, visi taip sako. Deja, jie neegzistuoja, o ši nuotrauka tikra. Čia palydovai, kuriuos paleidui paleido viena iš naujausių kinų interneto bendrovių. Jūs net neįsivaizduojate, kiek metalo skrajoja mums virš galvų, mes jau praktiškai perpildėme žemąsias orbitas.

Apsukęs mėšainį vėl atsikando iš šono. Galbūt pabaigai norėjo pasilikti patį vidurį, pačią sultingiausią dalį.

Įsivaizduokite, kad nuo vieno iš šių palydovų atsisuka varžtas. Šitai pat nutiks nuolat, ar ne? Juk varžtai atsisuka. Ir ką, tas varžtas skrieja maždaug trisdešimties tūkstančių kilometrų per valandą greičiu, tai kulka. Taip lėkdamas gali visiškai lengvai prakirsti plieno sluoksnį. Taigi įsivaizduokite, kad tas varžtas trenkiasi į kitą palydovą, šiam sudužus į šipulius pasipila begalė kitų metalinių kulku ir jos pataiko į kitus palydovus.

Grandininė reakcija.

Būtent, grandininė reakcija. Ir kas galų gale nutiks visoms toms verpetu besisukančioms medžiagoms? Niekas nežino. Tačiau dalis jų gali nukristi ant Žemės nelyginant asteroidų lietus. Tai Keslerio sindromas, ar norite, kad iškločiau tiesą? Ši grėsmė *reali*. Žmonės apie tokius dalykus nesusimąsto, nes nieko apie juos nežino. Žino

tik tie asmenys, kurie paleidžia palydovus į orą ir už gautus pinigus įsirengia atominės slėptuves. O žmonės, sėdintys prie šitų stalų, ne. Dabar visų galvose „Islamo valstybė“ ir visuotinis atšilimas, bet, po teisybei, egzistuoja aibė daug keistesnių grėsmių. Sausros, užnuodyti vandens ištekliai, pandemijos – pasakė, ir dar kaip pasakė! – maištaujantis dirbtinis intelektas. Savaiame suprantama, neskaitant tų grėsmių, kurios mums atrodo nebemadingos. Kaip visiems puikiai ir seniai žinoma atominė žiema.

Klausydamasis jo kalbų vieną akimirką prisiminiau savo tėvą. Kai sekmadieniais vaikščiodavo po namus paskui mano motiną, sekiodamas ją tarytum dronas: ir po skalbimo patalpą, ir po balkoną, ir po virtuvę, nesiliaudamas šnekėti apie naftos krizę, apie oro arba apie šviesos taršą. Kas mėnesį vis kita katastrofa. Susimąščiau, neįėjau ir Novelis toks sutuoktinis. Neįėjau ir aš pats viso labo toks sutuoktinis.

O debesys, pasmalsavau.

Novelis išsiviepė. Debesys – keblus reikalas. Aukštieji debesys sulauko drėgmę, taigi prisideda prie planetos atšilimo. Žemi debesys atspindi saulės šviesą, todėl vėsina Žemę. Debesys daro ir gera, ir bloga, vienu žodžiu, painus reikalas. Kai kas mano, kad keičiantis klimatui teks gyventi pasaulyje be debesų. Dangus bus giedras tiek dieną, tiek naktį, tris šimtus šešiasdešimt penkias dienas per metus. Spėju, kad kai kuriems tai patiktų. Man ne.

Mačiau, kad į savo interneto svetainę esate įkėlęs nuotraukų.

Čia konkursas studentams. Turi nufotografuoti įdomiausią debesį. Bet jame gali dalyvauti ir kiti. Jeigu norite, galite dalyvauti.

Aš nefotografuoju.

Kaip sau norite.

Nepajėgiu atgaminti, apie ką daugiau kalbėjomės tą vakarą dar ir todėl, kad kartu prabuvome ilgai, iš pradžių įsitaisėme lauke šalia alinės po dujiniais grybo formos šildytuvais, kurie per stipriai kaitino, vėliau patraukėme gatve palei Botanikos sodą. Nedvejoju, kad pasišnekėjome apie Jungtinių Tautų konferenciją, į kurią Novelis nedėjo daug vilčių, taip pat apie tai, kad abu ilgimės tam tikros nuo pasaulio atitrūkusios fizikos. Ir, be jokios abejonės, po kurio laiko jis paklausė, gal kartais imu iš jo interviu.

Nemanau, ne visai.

Jeigu norite, galite paimti iš manęs interviu, tarė Novelis ir man teko susitaikyti, kad pačiame kalbų apie pasaulio pabaigą įkarštyje jis akimirką pasipuikavo.

Einant vieną akimirksnį Novelis pasiteiravo, ar turiu vaikų. Aš atsakiau užduodamas tokį pat klausimą: o jis ar turi? Du. Antrasis išvydo pasaulį prabėgus nemažai laiko nuo dukros gimimo, jai buvo jau septyneri. Pasakiau, kad galbūt iškyla tam tikras prieštaravimas, kai savo ateitį tenka įsivaizduoti tokią, kokią įsivaizduoja jis. Nenoromis šiek tiek įsitempiau. Novelis tarė: Ir kaip galime svajoti išgyventi po visko, jeigu nedėsime vilčių į vaikus?

Atsidūrus priešais jo laiptinės duris, kalbos jau buvo išsekusios, paskutines dešimt minučiųėjome, ir tiek. Lauke nebebuvo nė vieno žmogaus. Stojus tylai, mane vėl apniko per išpuolius patirtas jausmas, todėl pamaniau, kad negrįšiu metro, nors šitaip elgtis buvo nelabai protinga. Juk mirtininkų išpuoliai vykdomi minioje, jais siekiama tam tikro įspūdžio.

Taigi kuo jūs tiksliai užsiimate, pasmalsavo Novelis, lyg ta abejonė būtų kirbėjusi jo galvoje visą vakarą.

Aš rašytojas.

Džulijus man sakė, kad bendradarbiaujate su vienu laikraščiu.

Bendradarbiauju su vienu laikraščiu, bet esu rašytojas.

Kažkodėl ėmiau gailėtis. Tarsi būčiau klaidingai supratęs susitikimo esmę, o Novelis nuo tos akimirkos, kai prabilo apie Keslerio sindromą, būtų elgęsis su manimi kaip su bet kuriuo kitu – žėrė vien tik dėmesį prikaustančias idėjas, kokias būtų išdėstęs ir vienam iš savo studentų.

Pradėjo krapštytis su raktais, paskui atrakino laiptinės duris. Gerai. Tai sėkmės rašant straipsnį. Jeigu dar ko prisireiks, mano telefono numerį turite.